

KULTURMILJØER I HOLBÆK BY

AHLGADE

Historie

Ahlgade udgør sammen med Smedelundsgade Holbæks hovedstruktur og er byens ældste hovedstrøg. Gaden er opstået som en torvegade med gårde og boder med Holbæk Slot som vestligt støttepunkt, og omkring 1300 udgjorde Ahlgade stort set byen. På gadens nordside opstod en række stier med forbindelse ned til stranden, og disse stier udviklede sig med tiden til stræder. På sydsiden opstod der små gader, der førte til byens vandingssted, Bysøen, og til byens Sortebrødrekloster, som blev anlagt sidst i 1200-tallet. I Ahlgades vestlige del opstod der fra 1600-tallet og frem en række købmandsgårde med en hensigtsmæssig beliggenhed i forhold til det vestlige opland og i forhold til adgangen fra skibbroen.

Gadens huse er med tiden blevet revet ned og erstattet af nogle større, højere og mere prangende bygninger. De fleste af de huse, der i dag udgør gadens afgrænsning, er fra slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Flere steder opleves gadens port- og baggårdsmotiver stadig.

Ahlgade er et af de bredeste hovedstrøg i landet.

Arkitektur

Ahlgade opleves som en kombination mellem en gade og en langstrakt plads. Den begynder i niveau med havnen i vest (3 m.o.h.), slår et sving ved Lindevej og stiger jævnt mod Blegstræde og Klosterstræde (13 m.o.h.). Som en kile bliver gaden gradvist bredere mod øst og ender i en torvedannelse på det højeste punkt, hvorefter gaden snævrer ind ved en række karakteristiske bygningsfremspring. Ved Smedelundsgade (10 m.o.h.) har gaden igen samme bredde som i vest.

Gadelinjerne er skarpt trukket op på begge sider og udgøres af en lang række tæt sammenbyggede og stilmæssigt forskelligartede bygninger. Udvalgte bygninger vil blive beskrevet i afsnittet herunder. De fine byhuse varierer hovedsageligt mellem to og fire etager, og tilsammen skaber de et rigt og varieret bybillede.

Vejbelægningen er sammen med træbeplantningen (hovedsageligt platan) med til at understrege Ahlgades funktion som handeleggade, sivevej og plads.

Følgende bygninger i Ahlgade er udvalgt som særligt værdifulde pejlemærker:

Ahlgade 5: Opført 1913. Facaden er symmetrisk og kendetegnes ved kurvehanksbuerne i stueetagen, det dybtliggende indgangsparti, den lille altan over døren, murankrene og bindingsværksmuren under taget. **(Foto 5).**

Ahlgade 10-12: Bygningen er tegnet af Vilhelm Olsen og erstattede i 1916 den gamle restauration "Venely", som den overtog navnet fra. Senere gik den under navnet "Landmandshotellet". Med sine fem etager og massive arkitektur markerer den sig flot i bunden af Ahlgade. **(Foto 11).**

Ahlgade 13: Huset fra 1908 har et tungt arkitektonisk udtryk og en karakteristisk frontkvist med svungen tagform (historicisme). **(Foto 10).**

Ahlgade 26: Klosterhus. Den historicistiske bygning med de tre karakteristiske karnapper danner en fin overgang til Nygade. Stueetagen er ombygget. **(Foto 13).**

Elefantapoteket (fredet): Apoteket er opført i 1705 og har en detaljerig, pudset facade. Det har en central placering midt på Ahlgade i krydset Blindestræde-Bysøstræde og kan med rette betegnes som gadens vigtigste omdrejningspunkt. **(Foto 16).**

Ahlgade 35: Tegnet af Vilhelm Olsen, 1905. Den lille pudsede hjørnebygning med tårnkarnap og spir er et mindre, men markant pejlemærke på Ahlgade. **(Foto 20).**

Ahlgade 43: Den tidligere farvehandel på hjørnet af Blegstræde har mange murværksdetaljer og er én af mange markante teglbygninger på Ahlgade. **(Foto 23).**

Ahlgade 39: Den pudsede bygning husede byens vigtigste manufakturhandel, muligvis landets første. Den blev etableret af S. Seidelin i 1843, overtaget af hans lærling W. R. Tidemand i 1856 og senere af købmanden Carl Reffs. Navnene på de købmænd, der har drevet forretningen, står skrevet i frisen over butiksvinduerne. **(Foto 21).**

Grand: Opført i 1885 i nationalromantisk stil. Huset har en fin facaderytme, og den asymmetrisk placerede port spiller fint sammen med tårnet og spiret på hjørnet til Klosterstræde. **(Foto 26).**

Ahlgade 50: Den langstrakte hvidpudsede bygning (1825, tidl. hattemager) bidrager, trods kraftig ombygning af stueetagen, til en fin gaderytme. Sammen med Grand danner den en værdig indgang til Klosterstræde. **(Foto 27).**

Ahlgade 53: Tidligere manufakturforretning, opført 1865. Den grønpudsede bygning er med tiden blevet kraftigt ombygget, men danner fortsat et karakteristisk fremspring ved gadens/torvets indsnævring mod øst. Dens værdi opretholdes af skalaen og 1. salens facaderytme. **(Foto 29).**

Ahlgade 62: Flot, simpel ejendom fra 1920 i gul tegl og med markant frontkvist. Fin facaderytme, men kraftigt ombygget stueetage. Tegnet af Ivar Bentsen. **(Foto 31).**

Vagten: Bygningen markerer et meget vigtigt hjørne mellem Ahlgade og Smedelundsgade. Den blev opført i 1913 som erstatning for det tidligere vagt- og sprøjtehus, som den overtog navnet fra. Bygningens afrundede hjørne markerer gadens naturlige forløb videre over i Smedelundsgade. **(Foto 37).**

Gadestruktur: Kontrasten mellem den brede gade og de smalle tilstødende stræder er vigtig for forståelsen af Ahlgades historie og byens struktur. Gadens højdevariation (10 meter) og de glimtvis kig til fjorden giver et godt billede af, hvordan byen placerer sig i fjordlandskabet. Den mangfoldige arkitektur er berigende for gaden, men lige så vigtig er bebyggelsens tæthed og skala, de markante hjørnebygninger samt den karakteristiske kileform og de stramme gadelinjer.

BESKRIVELSE AF KULTURMILJØ: AHLGADE, HOLBÆK

TRUSLER/SÅRBARHED

Ahlgade har gennem århundreder udviklet sig fra en handelsegade med boder og købmandsgårde til et moderne hovedstrøg med boliger og forretninger, mens den oprindelige struktur ikke har ændret sig.

Udover kileformen og de stramme gadelinjer, kendetegnes gaden ved sit varierende arkitektoniske formsprog. I og med, at gadens struktur har været den samme gennem århundreder, bør denne naturligvis bevares i sin grundform, men hvad angår arkitekturen, bør følgende råd tages til efterretning:

- Eksisterende historiske bygninger og bygningsdetaljer bør så vidt muligt bevares i deres oprindelige form.
- Der er gennem tiden sket voldsomme indgreb på flere af gadens bygninger, navnlig i stueetagen, hvor bygningernes base er omdannet til udstillingsvinduer. Bygningerne har herved mistet den visuelle kontakt til jorden.
- Ahlgades facader er rige på detaljer, der bidrager til et varieret gadebillede. 'Døde' facader og kolde materialer vil som udgangspunkt ikke berige gadebilledet.
- Torvets afgrænsning er en smule uklar og opleves ikke som en sammenhængende plads - særligt pga. nedkørslen til p-kælderen. Afgrænsningen kan understreges med beplantning og belægning.

BEVARINGSTILTAG

Konkrete tiltag

Ahlgades huse er overordnet set fornuftigt vedligeholdt. Gaden har med tiden udviklet sig til en levende og aktiv handelsegade samtidig med, at dens historiske fortællerværdi er bevaret. Nyere tilkomne bygninger er opført i den eksisterende gadelinje, og etagetilføjelserne er blot en naturlig del af byens udvikling.

Gadens belægning har både historisk og brugsmæssig værdi. Chaussestenene, som er lagt i slutningen af 1990'erne, er en fin erstatning for den historiske brostensbelægning og har ligeledes en fartdæmpende effekt. Samtidig bidrager belægningen til visuel ro og arkitektonisk sammenhæng i bymidten.

Vigtige pointer

Ahlgades kileformede gadestruktur med markante hjørnebygninger ved de tilstødende stræder er let aflæselig og bærende for hele forståelsen af kulturmiljøet. Ændringer, der har betydning for disse principper, bør ikke finde sted.

Historien har vist, at selve bygningsmassen godt kan ændres uden at udviske den historiske gadestruktur. Dette betyder, at der i Ahlgade er plads til fornyelse og forandring, så længe tilstedeværelsen af de bevarelsesværdige bygninger, de markante hjørnebygninger og de historiske bygningsdetaljer respekteres.

Hvis muligheden opstår, bør bygningerne billedligt talt føres tilbage til jorden igen. Stueetagerne bør have en mere massiv karakter for at opnå balance i bygningernes facader.

KORT: AHLGADE, HOLBÆK

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvor fotografierne er taget.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 1:

Overgangen mellem Kalundborgvej og Ahlgade; fra åben punktbebyggelse til fortættet karréstruktur.

Foto 2:

Svinget ved Gasværksvej/Havnegade markeres af et belægningsskift. Bygningen til højre (nr. 6) er opført i 1870 og ombygget i 1990. Facaderytmen på 1. sal er bevaret (se foto 1).

Foto 3:

Dørmotiv fra Ahlgade 8A (samme hus som nr. 6)

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 4:

Kig til fjorden via Havnegade, som ender i den gamle havns første skibbro.

Foto 5:

Ahlgade 5. Det smalle hus med frontkvist er opført i 1913. Facaden er symmetrisk og kendetegnes ved kurvehanksbuerne i stueetagen, det dybtliggende indgangsparti, den lille altan over døren, murankrene og bindingsværksmuren under taget.

Foto 6:

Ahlgade 7, opført 1911. Tungt teglhus med buet frontkvist og symmetrisk facade.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 7:

Ved Lindevej slår Ahlgade et knæk mod øst. Bemærk søjlerne ved Ahlgade 10-12 til højre i billedet.

Foto 8:

Ahlgade 9. Det lave, langstrakte hus er opført i 1777, men rummer ikke mange originale detaljer. Bemærk portåbningen til venstre.

Foto 9:

Ahlgade 11. Markant hus med bred frontkvist og mansardtag.

Foto 10:

Ahlgade 13, opført 1908. Massivt arkitektonisk udtryk, karakteristiske karnapper og frontkvist med svungen tagform.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 11:

Ahlgade 10-12: Den markante bygning ved Lindevej er tegnet af Vilhelm Olsen og erstattede i 1916 den gamle restauration "Vennely", som den overtog navnet fra. Senere gik den under navnet "Landmandshotellet". Med sine fem etager og massive arkitektur markerer den sig flot i bunden af Ahlgade.

Foto 12:

Fra portåbningen i Ahlgade 13 er der kig til fjorden.

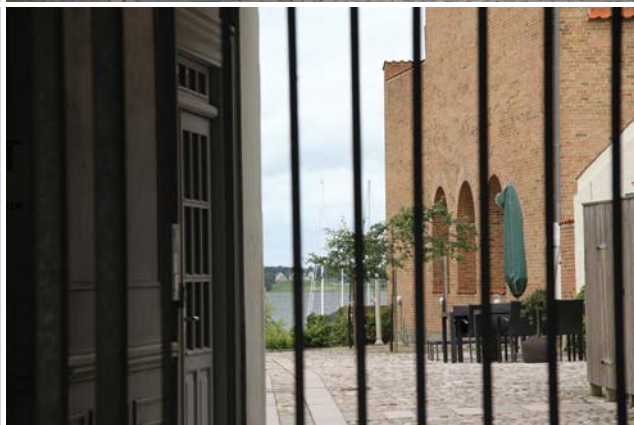

Foto 13:

Ankomsten til Nygade markeres af "Klosterhus" (Ahlgade 26) fra 1912 i historicistisk stil og Danske Bank fra 1958, som er opført i stål og glas.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 14:

Ahlgade 19. Nationalromantisk hus fra 1902 med kvadrefacade i stueetagen, lille karnap på 1. sal og pyntede kviste i tagfladen.

Foto 15:

Bysøstræde set fra Ahlgade.

Foto 16:

Elefantapoteket (fredet)/Ahlgade 32. Opført i 1705. Bygningen har en detaljerig facade og er et centralt omdrejningspunkt for Ahlgade.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 17:

Det smalle Blindestræde. Bemærk, hvordan strædet stiger en smule fra Ahlgade, før det begynder sit fald mod fjorden.

Foto 18:

Ahlgade set mod øst fra Elefantapoteket. Gaden indsnævres ved det grønne hus.

Foto 19:

Den tomme grund ved siden af Apoteket rummer et stort potentiale.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 20:

Ahlgade 35 er opført i 1905 og er tegnet af Vilhelm Olsen. Det karakteristiske hjørnespir er et synligt pejlemærke på Ahlgade og markerer hjørnet af Studiestræde.

Foto 21:

Mangfoldig husrække ved Ahlgade 37-43. Ahlgade 39 (i midten) har huset byens vigtigste manufakturhandel, som muligvis har været landets første. Den blev etableret af S. Seidelin i 1843, overtaget af hans lærling W. R. Tidemand i 1856 og senere af købmanden Carl Reffs.

Foto 22:

Omkring Blegstræde begynder den egentlige torvedannelse.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 23:

Ahlgade 43. Den massive rødstensbygning på hjørnet af Blegstræde markerer det største af stræderne, der fører til fjorden. Den tidligere farvehandel er en bygning rig på detaljer.

Foto 24:

Et kig mod vest ved Blegstræde. Ahlgade kan til tider være meget trafikeret, og man må væbne sig med tålmodighed, hvis gaden skal passeres.

Foto 25:

Ahlgade 47, opført 1841. Simpel, langstrakt bygning i en etage. Markiser og udstillingsvinduer slører husets oprindelige udtryk. I forgrunden ses nedkørslen til parkeringskælderen under gaden. Den slører i høj grad oplevelsen af pladsen.

Foto 26:

Grand (Ahlgade 48) er opført i 1885. Med sit markante ottekantede hjørnetårn markerer den hjørnet af Klosterstræde.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 27:

Ahlgade 50. Den langstrakte hvidpudsede bygning (1825, tidl. hattemager) bidrager, trods kraftig ombygning af stueetagen, til en fin gaderytme. Sammen med Grand danner den en værdig indgang til Klosterstræde.

Foto 28:

Torvet. Den bredeste del af Ahlgade er samtidig den højest beliggende.

Foto 29:

Ahlgade 53. Tidligere manufakturforretning, opført 1865. Den grønpudsede bygning er med tiden blevet kraftigt ombygget, men danner fortsat et karakteristisk fremspring ved gadens indsnævring mod øst. Dens værdi opretholdes af skalaen og 1. salens facaderytme.

Foto 30:

Et kig ned af et af de mange stejle stræder, her Torvestræde. I baggrunden anes landskabet på Tuse Næs.

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 31:

Ahlgade 62 set fra Torvestræde. Flot, simpel ejendom med en fem fag bred frontkvist og kraftigt ombygget stueetage. Tegnet af Holbæk-arkitekten Ivar Bentsen og opført i 1920.

Foto 32:

Et kig mod vest fra gadens højeste punkt.

Foto 33:

Ahlgade indsnævres endnu engang ved Borgergården. Her lå det tidligere "Holbækhus", som var en fin pendant til "Venely" (foto 11) i vest. Til højre ses "Vagten" (foto 37).

FOTOREGISTRERING: AHLGADE, HOLBÆK

Foto 34:

Ahlgade 57. Den nuværende blomsterforretning skiller sig skalamæssigt ud fra sine omgivelser.

Foto 35:

Torvedannelsen ved Borgergården. Holbæk Teater anes i baggrunden.

Foto 36:

Ahlgades østligste del. Gaden er snævret ind og har omtrent samme bredde som i vest.

Foto 37:

Vagten. Bygningen markerer et meget vigtigt hjørne mellem Ahlgade og Smedelundsgade. Den blev opført i 1913 som erstatning for det tidligere vagt- og sprøjtehus, som den overtog navnet fra. Bygningens afrundede hjørne markerer gadens naturlige forløb videre over i Smedelundsgade.

KILDEHENVISNING: AHLGADE, HOLBÆK

Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen

Kommuneatlas Holbæk

1993

Albert Thomsen

Holbæk Købstads Historie

1936-42

Peter Korsgaard

På strøgtur med oldemor. Billeder fra Holbæk 1880-1920.

1993

Registreringen er foretaget d. 10. juli 2012.